

GENEL TÜRK TARİHİ

ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Cilt/Volume 7, Sayı/Issue 13, Ocak/January 2025, ss. 179-194.

Geliş Tarihi–Received Date: 01.11.2024 Kabul Tarihi–Accepted Date: 18.12.2024

ARAŞTIRMA MAKALESİ – RESEARCH ARTICLE

SOYA DÖNÜŞÜN GÖLGESİNDE 1989 BULGARİSTAN GÖÇMENLERİNİN ANILARINDA NAIM SÜLEYMANOĞLU

 <https://doi.org/10.53718/gttad.1577946>

 İLKER DERE* - KÜBRA AKKOÇ**

ÖZ

Bulgaristan'ın 1909 yılında uluslararası alanda bağımsızlığının tanınmasından itibaren ülkede bulunan azınlıklara yönelik bazı haklar için yasal güvenceler sunulmuştur. Bu azınlıkların çoğunluğunu Türkler oluşturmaktadır. Diğer azınlıklar da kendilerini dini bağlarından ötürü Türk diye nitelendirip Türkçe konuşmaktadırlar. Fakat antlaşmalarla azınlık hakları belirtilse de Bulgaristan'da başa geçen hükümetler, zaman zaman verilen hakları ihlal etmişlerdir. Özellikle 1944 yılından sonra komünist rejimle birlikte bu hak ihlalleri artmış ve Todor Jivkov'un BKP'nin başına geçmesi ile doruk noktasına ulaşmıştır. 1984-1989 yılları arasında ortaya atılan *Soya Dönüş* politikası gereğince Bulgaristan'da Türkçe konuşmak, eğitim görmek, dinî ritüeller, düğün, sünnet gibi özellikle Türk azınlığın yaşam ve kültürel hakları kısıtlanmış ve Bulgarlaştırılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Bulgaristan Türklerinden olan Naim Süleymanoğlu ve ailesinin de hakları kısıtlanmıştır. Giderek artan baskılardan dolayı Türkler ayaklanmış ve direniş göstermişlerdir. Bu direnişin simge ismi Naim Süleymanoğlu olmuştur. Süleymanoğlu, sistematik baskılar sonucunda 1986'da Türkiye'ye iltica etmiştir. Bu iltica, Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye göç kapısının açılmasında önemli bir etki yaratmıştır.

Naim Süleymanoğlu'nun Türkiye'ye iltica süreci ve sonrasında yaşananlara ilişkin Bulgaristan Türklerinin anıları daha önce incelenmemiştir. Mevcut eksiklikten yola çıkarak bu çalışmada Naim Süleymanoğlu'nun Bulgaristan Türklerinin anılarında nasıl bir yer edindiğini tarihi bir perspektifte sunmak amaçlanmıştır. Naim Süleymanoğlu'nun Bulgaristan'daki hayatı, spor yaşamı, iltica etme süreci ve Türkiye'deki yaşamına ilişkin bilgi ve anıları belirlemek için 1989 yılında Türkiye'ye göç etmiş kaynak kişilerle sözlü tarih görüşmeleri yürütülmüştür. Yaşları 47-80 arasında değişen ve çeşitli mesleklere (insan kaynakları müdürü, öğretmen, işçi, serbest çalışan, emekli, dernek başkanı ve doktor) sahip olan kaynak kişiler, Bulgaristan'ın Varna, Dobruca, Kırcaali, Eski Cuma ve Haskova şehirlerinden göç etmişlerdir. Güncel olarak Tekirdağ, Kırklareli ve Kocaeli'nde yaşayan kaynak kişilere kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda Bulgaristan Türklerinin Naim Süleymanoğlu'nu "Cep Herkülü", "Kapıkulenin Anahtarı" ve "Büyük Küçük Dev Adam" gibi unvanlarla andıkları görülmüştür. Naim Süleymanoğlu'nun Türkiye'ye ilticası, Bulgaristan'da büyük bir hayal kırıklığına sebep olmuş, hatta Türkiye'nin Naim'i kaçırdığını iddia etmişlerdir. Buna karşın kaynak kişiler, Naim'in ilticasını büyük bir sevinçle karşılamışlar ve asimilasyona direnme konusunda güç bulmuşlardır. Kaynak kişiler hem Bulgaristan'da hem Türkiye'de Naim'in müsabakalarını canlı ve TV'den takip etmişlerdir. Naim Süleymanoğlu'nu anılarında ve gönüllerinde yaşatan Bulgaristan Türkleri, 2017 yılında Kırklareli'nde 1989 göçünün simgesi olarak vefat eden halter efsanesinin bir heykelini yaptırmışlardır. Kaynak kişilere göre; Süleymanoğlu'nun Türkiye adına uluslararası müsabakalarda kazandığı madalyalar ve kırdığı dünya rekorları, Türk halkı için büyük bir moral kaynağı olurken, Bulgaristan Türkleri için de millî kimliğin güçlenmesine katkı sağlamıştır. Türkiye'de halter sporunun gelişimine öncülük eden Süleymanoğlu, sporcu kişiliğiyle genç kuşaklara halteri sevdirmiş ve örnek olmuştur. Sonuç olarak, asimilasyon politikalarına karşı verilen mücadelenin bir simgesi

* Doç. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Tekirdağ/TÜRKİYE, E-posta: dr.ilker.dere@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0993-7812.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balkan Araştırmaları Anabilim Dalı, Tekirdağ/TÜRKİYE, E-posta: kubragezer10@gmail.com, ORCID ID: 0009-0000-2050-5354.

SOYA DÖNÜŞÜN GÖLGESİNDE 1989 BULGARİSTAN GÖÇMENLERİNİN ANILARINDA NAİM SÜLEYMANOĞLU

olan Naim Süleymanoğlu'nun mirasının Bulgaristan Türklerinin gönlünde yaşamaya devam edeceği anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: 1989 Göçü, Naim Süleymanoğlu, Sözlü Tarih, Bulgaristan Türkleri, Soya Dönüş Politikası.

NAİM SÜLEYMANOĞLU IN THE MEMORIES OF 1989 BULGARIAN TURKISH IMMIGRANTS

ABSTRACT

Since Bulgaria's international recognition of independence in 1909, certain legal guarantees have been provided for the rights of minorities residing there. Other minorities, due to their religious ties, also identify themselves as Turks and speak Turkish. However, despite stipulating minority rights in treaties, Bulgarian governments have occasionally violated these rights. Following the establishment of the communist regime in 1944, these violations intensified and peaked under the leadership of Todor Zhivkov in the Bulgarian Communist Party (BCP). Between 1984 and 1989, the "Revival Process" policy restricted the Turkish minority's cultural and religious practices, including the right to speak Turkish, receive education, and conduct traditional ceremonies such as weddings and circumcisions, aiming to assimilate them. In this context, the rights of Naim Süleymanoğlu, a Bulgarian Turk, and his family were also restricted. In response to the increasing oppression, the Turkish population began to resist, with Naim Süleymanoğlu emerging as a symbol of this resistance. In 1986, Süleymanoğlu sought asylum in Turkey, marking a significant step in opening the way for Turkish migration from Bulgaria to Turkey. To date, the memories of Bulgarian Turks regarding Süleymanoğlu's asylum in Turkey and the following events remain unexplored. This research aims to address this gap by examining the significance of Naim Süleymanoğlu in the memories of Bulgarian Turks from a historical perspective. To document his life, sports career, asylum process, and experiences in Turkey, oral history interviews were conducted with primary sources who immigrated to Turkey in 1989. These participants, aged 47 to 80, and from various professions (including human resources manager, teacher, worker, freelancer, retiree, association president, and doctor), migrated from Bulgarian cities such as Varna, Dobruja, Kardzhali, Targovishte, and Haskovo. Currently residing in Tekirdağ, Kırklareli, and Kocaeli, the participants were selected through snowball sampling.

The research reveals that Bulgarian Turks refer to Naim Süleymanoğlu with titles such as "Pocket Hercules," "Key of Kapikule," and "The Great Little Giant." His defection to Turkey was a significant disappointment for Bulgaria, which even claimed that Turkey had abducted him. Conversely, participants celebrated his defection, finding the strength to resist assimilation efforts. They followed his competitions live or on television in Bulgaria and Turkey. In 2017, Bulgarian Turks, honoring his legacy as a symbol of the 1989 migration, erected a statue of the weightlifting legend in Kırklareli. According to the participants, Süleymanoğlu's international achievements and world records for Turkey served as a source of morale for the Turkish public and strengthened the national identity of Bulgarian Turks. Süleymanoğlu pioneered the development of weightlifting in Turkey and, with his exemplary athletic persona, inspired younger generations to pursue the sport. In conclusion, the legacy of Naim Süleymanoğlu, a symbol of the fight against assimilation policies, will continue to live on in the hearts of Bulgarian Turks.

Keywords: 1989 Migration, Naim Süleymanoğlu, Oral History, Turks of Bulgaria, The Process of Rebirth

GİRİŞ

Bu araştırmanın amacı, Naim Süleymanoğlu'nun Bulgaristan Türklerinin anılarında nasıl bir yer edindiğini tarihî bir perspektifte sunmaktır. Bu amaçla Naim Süleymanoğlu'nun Bulgaristan'daki hayatı, spor yaşamı, iltica etme süreci ve Türkiye'deki hayatına ilişkin bilgi ve anılara sahip olan 1989 yılında Türkiye'ye göç etmiş 10 kişiyle sözlü tarih görüşmesi yürütülmüştür. Yaşları 47-80 arasında değişen ve çeşitli mesleklerle (insan kaynakları müdürü, öğretmen, işçi (3), serbest çalışan, emekli, dernek başkanı ve doktor) sahip olan kaynak kişiler, Bulgaristan'ın Varna, Dobruca, Kırcaali, Eski Cuma ve Haskova şehirlerinden göç etmişlerdir. Güncel olarak Tekirdağ, Kırklareli ve Kocaeli'nde yaşayan kaynak kişilere kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Bir kişi hariç (kendi isteğiyle) 9 kişinin gerçek adının yerine takma isim kullanılmıştır.

1. Bulgaristan'da Türk Varlığı (1393-1945)

Kuruluşta itibaren batıya doğru ilerleyen Osmanlı Beyliği, Bizans'ta yaşanan taht mücadelesinden faydalanarak 1344 yılında ilk defa Balkanlara geçmiştir.² Bu genişleme sürecinde Osmanlılar, fetihleri yaparken

¹ Bu örnekleme türünde katılımcılar çalışmaya uygun bireyleri bulması için araştırmacıya yardım eder ve böylece örnekleme genişler. Bkz- John W. Creswell, Timothy C. Guetterman, *Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research*, Pearson, New York, 2019, s. 143.

² Osman Köse, "Bulgaristan Emareti ve Türkler (1878-1908)", *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 1/1, 2006, s. 260.

ve imparatorluğu kurarken uzlaşmaya, korumaya ve hoşgörüyü dayalı *istimâlet* siyaseti izlemişlerdir. Bu politikayı hâkimiyetini kabul edenlere uygulamış, isyan edenleri zapturapt altına almıştır. Bunun yanında keyfi feodal vergileri ve angaryaları ortadan kaldırarak uyguladığı vergi sistemi Balkanlarda beş yüzyıllık hâkimiyetinin temellerini oluşturmuştur.³

Osmanlı'nın beylikten devlete doğru evrildiği süreçte, Balkanlar'da fethettiği yerlerde uyguladığı istimâlet siyaseti imparatorluğun genişlemesinde ve kalıcı bir hâkimiyet kurmasında etkili olmuştur. Osmanlı'nın Balkanlar'a çıktuktan kısa bir süre sonra hâkimiyet kurduğu alanlardan biri de Bulgaristan olmuştur. 1393 yılında I. Beyazıd döneminde⁴ Emir Süleyman idaresindeki kuvvetler, II. Bulgar Krallığı'nın merkezi Tırnova'yı ele geçirmiş⁵ ve böylece Bulgaristan'da yüzyıllar boyunca sürecek olan Türk egemenliği başlamıştır. Bu süreçte Müslümanların ve gayrimüslimlerin günlük yaşantılarına karışılmamış, yalnızca belirli vergileri ödemeleri beklenmiştir.⁶ Hristiyan halkın dinî meseleleri ve günlük hayatlarıyla Ortodoks kilisesi ve geleneksek köy idareleri ilgilenmiştir.⁷ Osmanlı Devleti, 500 yıl boyunca bu topluluklara esir muamelesi yapmamış, onları her alanda hak ve hürriyetlerini kullanma hususunda serbest bırakmıştır.⁸ Kurulan bu yapı ve hâkimiyet, Fransız İhtilali'ne kadar büyük oranda devam etmiştir.

Öte yandan 17. yüzyılın sonları ve 18. yüzyılın başlarından itibaren Rus Çarı Petro'nun ortaya attığı, İstanbul ve Boğazlar üzerinden sıcak denizlere kadar uzanan bir Rusya hayali kendisinden sonra gelen tüm hükümet ve rejimlerin ana hedefi olmuştur. Bu doğrultuda Osmanlı'ya karşı nefret ve düşmanlık yapmaktan geri durmamış ve Avrupa'yı Osmanlı aleyhine kışkırtmıştır.⁹ Fransız İhtilali (1789-1799) ile ortaya çıkan ve dünyaya yayılan milliyetçilik akımı çok geçmeden Avrupa'yı etkisi altına almıştır.¹⁰ Bunun yanında Ruslar, Panslavizm propagandasıyla¹¹ Bulgar gençlerini kendi okullarında yetiştirerek Slav milliyetçiliğini aşımışlardır.¹² Özellikle Rusların bu kışkırtmalarıyla Niş, Vidin ve Tırnova'da (1841-1856) isyanlar çıkmış ve Osmanlı bu isyanlara yeterince müdahale edememiştir.¹³ Buna karşın Osmanlı Devleti'nin 1876'daki Bulgar isyanını bastırması üzerine Rusya Osmanlı'ya karşı yeni anlaşmalar yapmıştır. Hazırlıklarını tamamlayan ve Panslavizm siyasetini uygulamak için Osmanlı'ya savaş açan Ruslar, 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi'nde (93 Harbi) Osmanlı Devleti'ni yenerek Ayastefanos Antlaşması'nı (3 Mart 1878) imzalamıştır.¹⁴ Bu antlaşma ile kurulacak olan Özerk Bulgar Prensligi üzerinden Balkanlara (3/5'ine) hâkim olmaya çalışan Ruslar, mevcut siyasi dengeyi tek taraflı olarak bozdukları için İngiltere'nin öncülük ettiği diğer Avrupalı devletler buna karşı çıkmışlardır. Bundan dolayı Osmanlı Devleti ile Rusya arasında Berlin Antlaşması (13 Temmuz 1878) imzalanarak Bulgaristan Prensligi özerklik kazanmıştır.¹⁵ 1878 yılında imzalanan Berlin Antlaşması ile Bulgaristan'da yaşayan Müslüman Türklerin hakları belirlenmiş, din ayrımı yapılmaksızın bölgedeki azınlıklar tüm haklardan yararlanacak şekilde düzenlenmiştir. Bu kapsamda azınlıkların istedikleri dine inanma, iş seçebilme veya sanatı yapabilme özgürlükleri garanti edilmiştir.¹⁶ Buna rağmen 93 Harbi'nde Balkanlardan yaklaşık bir milyon insan göçe zorlanmıştır. Böylece Türkler, Bulgaristan'da azınlık durumuna düşmeye başlamışlardır.¹⁷ Nihayet Bulgaristan, Berlin Antlaşması'ndan 30 yıl sonra 1908 yılında Tırnova'da bağımsızlığını ilan etmiştir.¹⁸ 1909'da imzalanan İstanbul Protokolü ile Osmanlı Devleti Bulgaristan'ın bağımsızlığını tanımıştır.¹⁹ Buna göre Türk-İslam eserleri korunacak, Bulgaristan hem maddî hem manevî destek sağlayacak, Türklerle Bulgar halkları aynı haklara sahip olacaktır.²⁰ Böylece Türk azınlığın hakları Bulgarlarla eşit hale getirilmiştir. Fakat Bulgarlar antlaşma şartlarına uymamış ve kendi çıkarlarına göre hareket etmişlerdir.²¹

³ Halil İnalçık, "Türkler ve Balkanlar". *Bal-Tam Türklük Bilgisi Dergisi*, C. 3, Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi, Prizren 2005, s. 21.

⁴ İnalçık, *agm*, s. 21.

⁵ Selçuk Demir, "XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Tırnova Şehri (Demografik Durum, Sosyal ve Ekonomik Hayat)", *Journal of International Eastern European Studies*, S. 2/1, 2020, s. 45.

⁶ Barbara Jelavich, *Balkan Tarihi I: 18. ve 19. Yüzyıllar*, Küre Yayınları, İstanbul 2020, s. 44.

⁷ Jelavich, *age*, s. 53.

⁸ Beğlan Toğrol, *112 Yıllık Göç (1878-1989)*, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, Ankara 1989, s.14.

⁹ Toğrol, *age*, s.15.

¹⁰ Mehmet Kayıran, "Milliyetçilik Akımının Balkanlar'daki Gayrimüslim Unsurlar Üzerindeki Etkisi (1789 – 1875)", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi*, S. 2/5, 2019, s. 92.

¹¹ Panslavizm: Rusya önderliğinde tüm Slavları bir araya getirerek büyük bir devlet kurma ideolojisi.

¹² Toğrol, *age*, s. 16.

¹³ Ömer E. Lüttem, *Türk-Bulgar İlişkileri 1983-1989 Cilt I*, ASAM Yayınları, Ankara 2000, s. 18.

¹⁴ Ali İhsan Gencer, "Ayastefanos Antlaşması", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 4, İstanbul 1991, s. 225.

¹⁵ Ali İhsan Gencer, "Berlin Antlaşması", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 5, İstanbul 1992, s. 516-517; Gencer, *agm*, s. 225; Lüttem, *age*, s. 19.

¹⁶ Bilal N. Şimşir, *Bulgaristan Türkleri*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1986, s. 365.

¹⁷ Haydar Efe, "Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye'de Yaşanan Göçler ve Etkileri", *Sosyal Bilimler Metinleri*, C. 1, 2018, s. 22.

¹⁸ M. Türker Acaroğlu, "Bulgarlar Yine "Türk Himayesi" İstiyor", *Belleten*, S. 54/209, 1990, s. 345; Şimşir, *age*, s. 368.

¹⁹ Hasan Demirhan, "Bulgaristan'ın Asimilasyon Politikalarına Karşı Alvanlar (Yablanovo) Direnişi (17-18-19 Ocak 1985)", *Dil ve Edebiyat Araştırmaları (DEA)*, 20/20, 2019, s. 422.

²⁰ Şimşir, *age*, s. 370.

²¹ Lüttem, *age*, s. 59-60.

SOYA DÖNÜŞÜN GÖLGESİNDE 1989 BULGARİSTAN GÖÇMENLERİNİN ANILARINDA NAİM SÜLEYMANOĞLU

Birkaç yıl sonra Balkan Savaşları (1912-1913) esnasında da bölgede yaşayan Türklerin hakları gasp edilmiş, mallarına el konulmuş²², Bulgaristan Türk okulları tahrip edilmiş²³ ve yüz binlerce Türk göçe zorlanmıştır.²⁴ Bunun neticesinde 1913 yılında Osmanlı Devleti ve Bulgaristan arasında bir barış antlaşması daha imzalanarak bölgedeki Türklerin hakları bir kez daha güvence altına alınmıştır. Ayrıca bu antlaşmada Bulgar hükümeti tarafından Türk azınlık için yeni okullar açılacağı, öğretmenlerin maaşlarını bizzat hükümetin karşılayacağı ve eğitimin Türkçe olacağı, öğretmenlerin haklarının Bulgar öğretmenlerle eşit olacağı özellikle belirtilmiştir. 1919 yılında ise Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Bulgaristan ile Neuilly (Nöyi) Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmanın 4. bölümünde azınlıkların dillerine, dinlerine, kültürlerine karışılmayacağı, her alanda dillerini konuşabilecekleri ve kendi kurumlarını açabilecekleri vurgulanmıştır.²⁵ 1925 yılında imzalanan Türk-Bulgar Dostluk antlaşmasında, Neuilly Antlaşması'nda geçen azınlık hakları bir kez daha vurgulanmıştır. Aynı zamanda imzalanan İkamet Antlaşması'nda Türkiye veya Bulgaristan'a ihtiyari olarak göç etmek isteyen azınlıklara zorluk çıkarılmayacağı kabul edilmiştir.²⁶

1919-1923 yılları arasında Türklerin nispeten rahat olduğu Çiftçi Partisi Hükümeti darbeyle indirilmiştir.²⁷ Yerine gelen faşist hükümetler, 1934-1944 yılları arasında bölgedeki Türklerin eğitim konusundaki hak ve özgürlüklerini yavaş yavaş sınırlandırmıştır.²⁸ Her alanda gelen kısıtlamaların yanında özellikle Bulgaristan'daki Türk azınlığı eğitim ve öğretim faaliyetlerinden uzaklaştırmak için birçok Türk okulu kapatılmış, eğitim programları değiştirilmiş ve bazı mal varlıkları elinden alınmıştır.²⁹ 1944 sonrası komünist hükümet ilk iktidara geldiği yıllarda, azınlıklara bazı haklar tanıdığı için Türkler tarafından olumlu karşılanmıştır. Fakat sonrasında Bulgaristan'da yaşayan neredeyse tüm azınlık Müslümanlar kendilerini Türk olarak nitelendirmeye başlayınca Komünist Partisi 1956 yılında azınlıkların haklarını kısıtlama kararı almıştır. Böylece homojen bir Bulgar ulusu yaratma, adına asimilasyon yerine "etnik birleştirme" denilen sosyalist hayata entegrasyon çalışmaları başlatılmıştır.³⁰ Bu aslında ırkçı bir asimilasyon politikası olan "Soya Dönüş"ün³¹ altyapısını oluşturmuştur.

1.1. Asimilasyona Hazırlık Süreci

Bulgaristan Komünist Partisi (BKP), iktidarı ele geçirdiğinde Türklere çeşitli vaatlerde bulunmuş, bazı vaatlerini gerçekleştirmiş, bazı Türk okullarını açmış ve Türkçe eğitime izin vermiştir. Ancak çok geçmeden Türkleri Bulgarlaştırma politikasını güttükleri anlaşılmıştır.³² Bu sindirme politikaları eğitimden ekonomiye birçok alanı kapsamıştır. Ekonomi alanında BKP, halkın direnişlerine rağmen Emek Tarım Kooperatif İşletmeleri (TKZS) kurarak tarım arazilerini devletleştirmiştir. Başlangıçta kooperatiflere girmek gönüllülük esasına bağlıdır. Fakat sonraları kooperatiflere girmeyenler için baskılar yapılmıştır. Zorunlu olarak tarım işçisi statüsüne düşürülen ve birçok sorunla karşılaşan Türkler arasında Türkiye'ye göç etme fikri güçlenmiştir. Nitekim kırsalda yaşayan Türk azınlık, malları elinden alınarak zorunlu işçi statüsüne düşürülmesi neticesinde farklı bölgelere göç etme ihtiyacı duymuştur. Kısacası BKP'nin toprakları devletleştirme politikası, Türkler için bir asimilasyon aracı olmuş ve katılmak istemeyenler için şiddet kaçınılmaz hale gelmiştir.³³ Eğitim alanında da benzer hamleler yapmaya hazırlanan Bulgar hükümeti, Türklerin okullarının azınlığın başlılarıyla yürütüldüğünü ve gün geçtikçe bu miktarların arttığını, buna karşın devlet desteğiyle araç ve gereçle donanmış Bulgar okullarının seviyesine ulaşmadığını argüman olarak kullanmıştır.³⁴

1954 yılında BKP'nin sekreteri olan Todor Jivkov³⁵, 1956 yılında BKP'nin başına geçmiş ve 1989'a kadar aralıksız sürecek iktidarı başlamıştır. Jivkov'un iktidarı ele geçirmesiyle Bulgaristan'da azınlıklara ve Müslüman Türklere yapılan baskıların şiddeti ve "Bulgarlaştırma" politikası hız kazanmıştır. Özellikle 1958'de BKP toplantısından çıkan kararlarla azınlıkların hakları ciddi anlamda kısıtlanmıştır.³⁶ Bu kararlar arasında azınlıkların haklarını ve varlıklarını neredeyse yok eden maddeler bulunmaktadır. Bu kısıtlamalar yıllar içerisinde kademeli olarak genişletilmiştir. Bu hususta alınan bazı karar örnekleri şunlardır:

²² Demirhan, *agm*, s. 423.

²³ İlker Alp, "Balkan Savaşları'nda Türk ve İslâm Dünyasından Gelen Yardımlar", *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, S. 7/2, 2020, s. 279.

²⁴ Efe, *agm*, s. 22.

²⁵ Şimşir, s. 373-374.

²⁶ Hamza Eroğlu, "Türk-Bulgar İlişkileri ve 18 Ekim 1925 Tarihli Dostluk Andlaşması," *Belleten*, C. 51, 1987, s. 1348.

²⁷ Demirhan, *agm*, s. 423.

²⁸ Şimşir, *age*, s. 171.

²⁹ Hasan Demirhan, "Sözlü Anlatımlarla 1984-1989 Yılları Arasında Bulgaristan'da Türklere Uygulanan Asimilasyon Politikaları", *Rumeli DE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, C. 16, 2019, s. 327; Şimşir, *age*, s. 12.

³⁰ Hasan Demirhan, "Bulgaristan Türklerine Uygulanan Zorla İsim Değiştirme Kampanyası ve Türk Basını (Aralık 1984-Mart 1985)", *Rumeli DE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, C. 17, 2019, s. 255.

³¹ Sezai Öztaş, Sevilay Demir, "1989 Yılı Bulgaristan'dan Zorunlu Türk Göçünün Türk TV Dizilerinde Temsili: "Yeniden Doğmak" Örneği", *Humanitas*, S. 11/INCSOS VIII Özel Sayısı, 2023, s. 251.

³² Şimşir, *age*, s. 12-13.

³³ Şimşir, *age*, s. 53.

³⁴ Şimşir, *age*, s.186-187.

³⁵ Barbara Jelavich, *Balkan Tarihi 2: 20. Yüzyıl*, Küre Yayınları, İstanbul 2019, s. 394.

³⁶ Emin Atasoy, *Bizden Olan Ötekiler Asimilasyon Kıskaçında Bulgaristan Türkleri*, MKM Yayıncılık, Bursa 2011, s. 53.

1. Türk ve Bulgar okullarının birleştirilmesi
2. Türkçe gazete ve dergilerin kaldırılması ve iki dilli yayınlara geçilmesi
3. Müftülüklerdeki Müslüman din uzmanlarının sayısının azaltılması (din işlerinin siyasallaştırılması)
4. Yeni cami inşasına izin verilmemesi
5. Sünnetin yasaklanması
6. Türk milliyetçisi aydın kesimin parti nezdinde tespit edilip fişlenmesi
7. Okullarda Türkçe'nin yasaklanması³⁷

Bu kararlar, Bulgaristan'ın "Yeniden Doğuş" diye adlandırdıkları asimilasyon politikalarının çok uzun zaman önce planlandığını göstermektedir. Bu bağlamda isim değiştirme politikası ilkin Bulgaristan'daki Pomaklar ve Romanlar'a (Çingenelere) uygulanmıştır. Pomaklar ve Romanlar'a uygulanan asimilasyona Türkler tepki göstermeyince Bulgaristan yönetimi, daha büyük azınlık olan Türkleri asimile etme konusunda cesaretlenmiştir.³⁸ Homojen sosyalist bir Bulgar milleti yaratmak, hızla artan Türk nüfusu, aydın ve milliyetçi bir Türk varlığı gibi sebepler, BKP'nin Türklere asimilasyon uygulamasının geri planındaki sebepleri oluşturmuştur.³⁹

1.2. Soya Dönüş Politikaları

Kökleri Bulgar Prensliği'ne (19. yüzyıl) kadar dayanan bir "tek millet" yaratma arzusu⁴⁰, 1946 yılından itibaren Türkleri sistematik bir şekilde Bulgarlaştırma politikalarının geliştirilmesiyle devam etmiştir. Bu politikanın fikri temellerini, 1977 yılında toplanan Bulgar Kültür Kongresi'nde Todor Jivkov'un kızı Ludmila Todorova Jivkova'nın okuduğu raporda da görmek mümkündür. Jivkova konuşmasında, Sosyalist kültürün Bulgaristan'da yaşayan halklar tarafından benimsenmesi için kitle iletişim araçlarının ve propagandanın önemini vurgulamıştır.⁴¹ Çeşitli toplantılarda, kongrelerde ve kanun maddelerinde açık veya örtük bir şekilde yer bulan azınlıkları Bulgarlaştırma düşünceleri, 1984 yılında en şiddetli halini almıştır. Bulgaristan'ın "Yeniden Doğuş" ve "Soya Dönüş" gibi isimler verdiği bu asimilasyon politikasının esası, ülkede çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu azınlıkların isimlerinin değiştirilmesi ve zorla Bulgarlaştırılmasıdır. Bu bağlamda Bulgaristan Hükümeti, Aralık 1984'ten itibaren Türklerin çoğunun isimlerini değiştirmiştir.⁴² Bu zaman aralığının seçilme nedeni, yoğun ve ağır iklim şartlarından dolayı Türklerin ve komşu köylerin kendi aralarında haberleşmelerini engellemek, medyanın haberdar olmasını engellemek ve Türklerin direnmesini zorlaştırmaktır. Dolayısıyla zorlu hava şartları Bulgaristan hükümetinin işini kolaylaştırmış ve Türk köylerinin birbirinden haberdar olmasını engellemiştir.⁴³ Kampanyanın başında alınan kararlar, Türk-Bulgar evliliklerindeki isimlerin değiştirilmesi yönünde olsa da sonradan tüm Türklerin isimleri kısa bir süre içinde değiştirilmiştir.⁴⁴ Uygulamalar şehirlerde ve köylerde farklılık göstermiştir. Kırsal kesimlerde ve köylerde yaşayanlara gerekli durumlarda zor kullanılmış, köy girişleri kapatılmış ve insanlar meydanlarda muhtarlar tarafından toplatılıp isim değiştirme dilekçeleri imzalatılmıştır. Böylece kendileri isim değiştirmek istiyormuş gibi gösterilmiştir. Şehirlerde ise Türklerin isimlerini işyerlerinde değiştirmişlerdir. İsimlerini değiştirmeyen Türklerin günlük yaşamlarını kısıtlayacak uygulamalar getirilmiş ve böylece bir şekilde hükümet isim değiştirmeyi zorunlu hale getirilmiştir.⁴⁵

İsim değiştirmenin yanı sıra bu politika toplu bir hak kısıtlama ve Bulgarlaştırma politikası olduğundan azınlıkların dinî, sosyal, ekonomik ve kültürel ve kendilerine özgü örf ve adetleri de yasaklanmıştır. Bu yasakların en kritik öneme sahip olanı ise Türkçe yasağıdır. Türkçe konuşmak hemen her yerde yasaklanmış, dolayısı ile Türkçe konuşan azınlık, Bulgaristan içinde yaşamakta oldukça zorluk çekmiştir. Sadece konuşma alanında değil, Türkçe'nin izleri her alanda silinmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Türkçe yayınlar, radyolar, müzikler, filmler kısacası Türkçe'ye dair her şey yasaklanmıştır. Türkçe yasağına uymayanlara para cezası, gerektiğinde hapis cezası verilmiştir.⁴⁶ Türk örf ve adetlerini yansıtan kıyafetler, düğünler, bayramlar, dini ritüeller yasaklanmış ve Bulgar adetleri teşvik edilmiştir. Türk çocukları henüz küçük yaşta Bulgar kültürüne alışın diye kreşlere gönderilmiş ve Bulgar adetleri benimsetilmeye çalışılmıştır. Türkçe yer isimleri dahi değiştirilmiş, göç etmesinler

³⁷ Atasoy, *age*, s. 54

³⁸ Atasoy, *age*, s. 61.

³⁹ Atasoy, *age*, s. 64.

⁴⁰ Şimşir, *age*, s. 342.

⁴¹ Lyudmila Todorova Jivkova, *Çağdaş Sosyalist Kültür*, Çev: Işık Başarman, Tan Yayınları, Ankara 1977, s. 12.

⁴² Orlin Sabev (Orhan Salih), "Osmanlı Sonrası Bulgaristan'da 'Yeniden Doğuş' Süreçleri" 89 Göçü", *Bulgaristan'da 1984-1989 Azınlık Politikaları ve Türkiye'ye Zorunlu Göç* Ed. Neriman Ersoy Hacısalihoğlu, Mehmet Hacısalihoğlu, Yıldız Teknik Üniversitesi Balkan ve Karadeniz Araştırmaları Merkezi (BALKAR), Balkanlar Medeniyet Merkezi (BALMED), İstanbul 2012, s. 121.

⁴³ Atasoy, *age*, s. 106.

⁴⁴ Sabev, *age*, s. 131.

⁴⁵ Demirhan, *agm*, s. 261-262.

⁴⁶ Ömer Engin Lütem, "1984-89 Dönemi Türkiye'nin Bulgaristan Politikası ve 89 Göçü", *89 Göçü: Bulgaristan'da 1984-1989 Azınlık Politikaları ve Türkiye'ye Zorunlu Göç* Ed. Neriman Ersoy Hacısalihoğlu, Mehmet Hacısalihoğlu, Yıldız Teknik Üniversitesi Balkan ve Karadeniz Araştırmaları Merkezi (BALKAR), Balkanlar Medeniyet Merkezi (BALMED), İstanbul 2012, s. 146.

SOYA DÖNÜŞÜN GÖLGESİNDE 1989 BULGARİSTAN GÖÇMENLERİNİN ANILARINDA NAİM SÜLEYMANOĞLU

diye sürekli Türkiye'yi kötüleyen propagandalar yapılmıştır. Türkiye'de yaşam şartlarını kötü göstermeye çalışmışlardır.⁴⁷ Bu yasaklardan en ağırlarından biri ise din ritüellerinin yasaklanmasıdır. Camilere gitmek, sünnet ve mevlit okutmak hatta ölü gömme gelenekleri bile yasaklanmıştır. Ölüler Bulgar adetlerine göre defnedilmiş, mezar taşlarına Bulgarca isimler yazılmış hatta Türkçe ismi olan eski mezar taşları dahi değiştirilmiştir.⁴⁸ Türklerin yoğun yaşadığı bölgedeki dükkânlara "Bulgarca dışında bir dil konuşmak yasaktır" levhaları asılmış, yasaklara uymayanlar toplum huzurunu bozmakla suçlanmışlardır. Ayrıca 5-100 leva arasında değişen para cezaları verilmiş, işten çıkarmalar ve hapis ve sürgün⁴⁹ cezaları uygulanmıştır.⁵⁰

Baskılara ve asimilasyon politikasına karşı çıkan Türkler yürüyüşler yaparak veya toplu şekilde protestolar yaparak direniş göstermişlerdir.⁵¹ Direniş gösteren Türkler hapis cezasına çarptırılmıştır. Fakat olaylara karşı çıkanlardan Türkiye'ye kaçmayı başaranlar da olmuştur. Buna en güçlü örneklerden biri ise Naim Süleymanoğlu'dur.⁵² 1989 yılına gelindiğinde Bulgaristan'da yaşayan Türklerin en şiddetli tepkisi Mayıs 1989 yürüyüşleri olmuştur. Kamuoyu baskılarına dayanamayan Bulgar hükümeti ise 1989 yılında sınır kapılarını açmak zorunda kalmıştır. Bu sayede 1989 yazında üç ay içerisinde 300 binden fazla Türk anavatanlarına kavuşmuştur.⁵³

1.3. Asimilasyon Döneminin ve Bulgaristan Türklerinin Bir Simgesi Olarak Naim Süleymanoğlu

Naim Süleymanoğlu, ailesinin ikinci oğlu olarak 23 Ocak 1967 tarihinde Kırcaali'nin Mestanlı köyünde dünyaya gelmiştir. Bulgaristan hükümetinin bölgedeki azınlıklara uzun yıllardır sistemli olarak uyguladığı asimilasyon politikasına çocukluğundan itibaren maruz kalmıştır. Okula başladığında BKP politikaları gereği Bulgarca eğitim almış fakat yaşadığı bölgede Türk yoğunluğu olduğu için aile arasında Türkçe öğrenmiştir. Mestanlı'da ilkokul üçüncü sınıfta okurken, sporcu taraması yapan halter hocası Hilmi Pekünlü Naim'in yeteneğini keşfetmiş ve kendisini 9 yaşında haltere başlatmıştır. 1981 yılındaki başarıları sayesinde Filibe Spor Okulu'na girmiştir. Burada millî antrenör İvan Abacıyev'in dikkatini çekmiştir. 15 yaşına geldiğinde Genç Halter Millî Takımı'na girmeyi başarmıştır.⁵⁴ 1982 yılında Brezilya'da düzenlenen Dünya Gençler Halter Şampiyonası'nda hafif sıklıkta dünya rekorunun sahibi olmuştur.⁵⁵ 1983'te hem büyükler kategorisi hem de küçükler kategorisinde iki dünya rekoru kırmıştır. 1984 yılında (16 yaşında) silkme kategorisinde kendi ağırlığının 3 katını kaldıran Süleymanoğlu⁵⁶, 1984-1986 yılları arasında üst üste 3 yıl dünyada "Yılın Haltercisi" seçilmiştir.⁵⁷ 1985 yılında Melbourne müsabakalarında Bulgar yetkililer, Naim Süleymanoğlu'na artık Bulgar ismiyle (Naum Şalamanov) turnuvada yer alacağını bildirmişlerdir.⁵⁸ Böylece Bulgaristan Türklerine uygulanan Bulgarlaştırma ve asimilasyon politikası dünyanın gözü önündeki bir sporcuya kadar ulaşmıştır. Bu olay, Naim Süleymanoğlu için bir dönüm noktası olmuştur.

1986'da Avusturya'nın Melbourne şehrinde Dünya Halter Şampiyonası'na katılan Süleymanoğlu, Bulgaristan'ın yaptığı baskı politikaları ve asimilasyon yüzünden Türkiye'ye iltica etmek için talepte bulunmuştur.⁵⁹ Süleymanoğlu, o günlerde yaşananları daha sonra katıldığı bir röportajda şöyle aktarmıştır:

Avusturya'da Bulgar takımından kaçıp elçiliğe gittim. Pasaportumda Naum Şalamanov yazdığı için beni geri çevirdiler. İsmim değişmişti ve artık fırsat kolluyordum. Bulgar gizli makamları hep takibimdeydi. Adım Naum Şalamanov olduğu için "Sen Türk değilsin, kabul edemeyiz" diyerek beni geri çevirdiler. Ancak kaybolduğum için yer yerinden oynuyor, bütün televizyonlar benden bahsediyordu. Çaresiz arkadaşımın evine gittim. Turgut Özal öğrenince hemen talimat verip "Getirin" demiş. "Kendi rızamla gitmek istiyorum" diye ifade verdim, Ankara'ya gelip toprağı öpüp anavatanıma kavuştum.⁶⁰

⁴⁷ Lütem, *age*, s. 148.

⁴⁸ Neriman Ersoy Hacısalihoğlu, "1984-1985 İsim Değiştirme Meselesi ve Uygulamaları", *Bulgaristan'da 1984-1989 Azınlık Politikaları ve Türkiye'ye Zorunlu Göç* Ed. Neriman Ersoy Hacısalihoğlu, Mehmet Hacısalihoğlu, Yıldız Teknik Üniversitesi Balkan ve Karadeniz Araştırmaları Merkezi (BALKAR), Balkanlar Medeniyet Merkezi (BALMED), İstanbul 2012, s. 173-174.

⁴⁹ Sürgün edilenlerin yaşadıklarını detaylı okumak için bkz. Hasan Demirhan, *Belene Adası (1984-1986): Bir Kültürel Soykırım, Fiziksel ve Psikolojik Şiddet Kampı*, İlgü Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2020.

⁵⁰ Ali Dayıoğlu, *Toplama Kampından Meclise*, İletişim Yayınları, İstanbul 2005, s. 298-299.

⁵¹ Demirhan, "Bulgaristan'ın Asimilasyon Politikalarına Karşı Alınlar (Yablanovo) Direnişi (17-18-19 Ocak 1985)", s. 447.

⁵² Lütem, *age*, s. 149.

⁵³ Hasan Demirhan, "Sözlü Anlatımlarla 1984-1989 Yılları Arasında Bulgaristan'da Türklere Uygulanan Asimilasyon Politikaları", s. 340.

⁵⁴ Güneş Özyayten, "Türk Sinemasında Biyografik Filmlere Bir Örnek: 'Naim' Filmi ve Bulgar Türkleri", *Balkanlarda Siyasal, Kültürel ve Ekonomik Gelişmeler*, Ed. Levent Doğan, Sedef Zeyrekli Yaş, Müge Atakan, Trakya Üniversitesi Matbaası, Edirne 2023, s. 284-285.

⁵⁵ Anıl Yazıcı, "Cep Herkülü' Naim Süleymanoğlu: Arkasında Sayısız Rekor Bırakan 'Türk Süpermen'". *BBC Türkçe*, 2017.

⁵⁶ Balkan Göçmenleri Kültür ve Dayanışma Derneği (BAL-GÖÇ), "Naim Süleymanoğlu (1967-2017)", 13 Ekim 2023.

⁵⁷ Tamer Taşpınar, "Naim Cep Herkülü". Türkiye Halter Federasyonu, Ankara, Temmuz 2019, s. 7.

⁵⁸ Özyayten, *age*, s. 287.

⁵⁹ Raşan İnal, "Bizim Şampiyonumuz": Spor, Milliyetçilik ve Millî Kimlik", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 23/4, 2023, s. 1571.

⁶⁰ Posta Gazetesi, "Efsane Şampiyon Naim Süleymanoğlu'nun Son Röportajı", 18 Kasım 2017.

Naim Süleymanoğlu, Avusturalya’da saklanırken Bulgar hükümeti kendisini Türklerin kaçırdığını iddia ederek aramalar başlatmış, daha sonra konsoloslukta Naim Süleymanoğlu kendi isteği ile iltica etmek istediğini bildirince Türkiye yolculuğu başlamış ve Londra üzerinden Turgut Özal’ın kendi özel jetiyle Ankara Mürted Askerî Havalimanı’na getirilmiştir.⁶¹ Böylece sporunun Türkiye’ye gelmesi ile Bulgaristan’da Türklere uygulanan asimilasyon ve baskı politikası ortaya çıkmıştır.⁶² 1986 Aralık ayında Türkiye’deki ilk basın toplantısını yapan Naim Süleymanoğlu, “Türkleri Bulgar yapmak istiyorlar” diyerek olayların detaylarını anlatmıştır.⁶³ Bu söylemlere Bulgaristan yönetiminin karşılığı sert olmuştur. Naim Süleymanoğlu, olimpiyatlarda başarılar sağlayıp Bulgaristan’da yaşananlar hakkında konuşmalara başladığında ailesinin mallarına el koyarak sınır dışı etmişlerdir.⁶⁴

1988 yılında Bulgaristan Halter Federasyonu’na para ödenmesinden sonra⁶⁵ Süleymanoğlu, Türkiye adına yarışarak birçok dünya ve olimpiyat madalyaları kazandırmıştır.⁶⁶ Seul olimpiyatlarında kendi ağırlığının 3 katından 10 kg fazlasını (190 kg) kaldırarak dünya tarihinde bir ilke imza atmış ve o günden beri bu rekoru kimse kıramamıştır.⁶⁷ Birleşmiş Milletler’de yaptığı konuşmasıyla (13 Aralık 1988) Bulgaristan’da yaşanan baskı ve zulmü tüm dünyaya duyurarak sınır kapılarının açılmasını sağlamıştır.⁶⁸ 1992 yılında Barcelona Olimpiyatları’nda altın madalya kazanmış ve Uluslararası Halter Basın Komisyonu tarafından *Dünyanın En İyi Sporucusu* seçilmiştir.⁶⁹ 1994 yılında İstanbul’da yapılan Dünya Şampiyonası’nda ilk defa Türk seyirciyle buluşmuş ve 3 dünya rekoruyla 3 altın madalya kazanmıştır.⁷⁰ 1996 yılında Atlanta Olimpiyatları’nda 64 kg ağırlık sınıfında yarışan Naim Süleymanoğlu, koparmada 147,5 kg, silkmeye 187,5 kg, toplamda 335 kg kaldırarak dünya rekoru kırmış ve spor tarihinde üç kez altın madalya kazanan ilk halterci olmuştur.⁷¹

Fotoğraf 1. 1996 Atlanta olimpiyatlarında Naim Süleymanoğlu, Britannica Encyclopedia

Ünlü sporcu, kariyerine 46 dünya rekoru, 6 Avrupa şampiyonluğu ve 3 olimpiyat madalyası sığdırmıştır. Aktif halteri bıraktıktan sonra 2000 yılında Uluslararası Halter Federasyonu’nda as başkan seçilerek dünyanın en genç as başkanı olmuştur.⁷² Gösterdiği üstün başarılarından dolayı kendisine “Cep Herkülü” lakabı takılmış ve ömrü boyunca Türk milletinin sesi olmaya çalışmıştır.⁷³ Halterin simge ismi Naim Süleymanoğlu, karaciğer yetmezliği sebebi ile kaldırıldığı hastanede 6 Ekim 2017’de karaciğer nakli olmasına rağmen 18 Kasım 2017 tarihinde 50 yaşında vefat etmiş⁷⁴ ve Edirnekapı Şehitlik ve Mezarlığı’na defnedilmiştir.

2. Bulgaristan Türklerinin Anılarında Naim Süleymanoğlu

Yapılan sözlü tarih görüşmelerinde Bulgaristan Türklerinin Naim Süleymanoğlu’na birtakım unvanlar ve lakaplar yakıştırdıkları görülmüştür. Bunlardan en yaygın olanı “Cep Herkülü” lakabıdır. Bunun yanında Naim

⁶¹ Özayten, *age*, s. 289.

⁶² Murat Derin, “Bir Milleti Omuzlayan Adam: “Naim SÜLEYMANOĞLU”. Rumeli Balkan Stratejik Araştırmalar Merkezi (RUBASAM), 18 Kasım 2020.

⁶³ İnal, *agm*, s. 1571.

⁶⁴ Toğrol, *age*, s. 1.

⁶⁵ Richard Sandomir, “Naim Süleymanoğlu, 50, Dies; Weight Lifting’s ‘Pocket Hercules’”. *The New York Times*, 22 Kasım 2017.

⁶⁶ İrmak Hürmeriç Altunsöz, Settar Koçak, “Olimpiyat Oyunları’nda Sporcu Devşirilmesi”, *Spor Bilimleri Dergisi*, S. 28/3, 2017, s. 120.

⁶⁷ Balkan Göçmenleri Kültür ve Dayanışma Derneği (BAL-GÖÇ), *agh*.

⁶⁸ Derin, *agh*.

⁶⁹ Balkan Göçmenleri Kültür ve Dayanışma Derneği (BAL-GÖÇ), *agh*.

⁷⁰ Türkiye Halter Federasyonu, “Naim Süleymanoğlu”, 20 Mart 2020.

⁷¹ Adam Augustyn, “Naim Süleymanoğlu”. *Britannica Encyclopedia*, 14 Kasım 2024.

⁷² Taşpınar, *age*, s. 27.

⁷³ Derin, *agh*.

⁷⁴ Taşpınar, *age*, s. 35-36.

SOYA DÖNÜŞÜN GÖLGESİNDE 1989 BULGARİSTAN GÖÇMENLERİNİN ANILARINDA NAİM SÜLEYMANOĞLU

Süleymanoğlu; “Kahraman”, “Kapıkule’nin Anahtarı”, “Büyük Küçük Dev Adam” ve “Büyük Türk” gibi çeşitli unvanlara ve lakaplara layık görülmüştür.

2.1. Naim Süleymanoğlu’nun Bulgaristan Yılları

Haltere henüz 9 yaşında başlayan Naim, kısa sürede büyük başarılar elde edip Bulgaristan’a birçok madalya kazandırmıştır. Süleymanoğlu’nun spor okulundan arkadaşı olan Cihangir, kendisinin asimilasyon süreci başlamadan önce (1984) Naim Süleymanoğlu’nun yıldızının nasıl parladığını şöyle anlatmıştır:

“Naim ile ben aynı spor okulundaydık. Oradan tanırım Naim’i. Lisede o ziraat okudu. Enver abimiz vardı bir tane. Naim’in Kırcaali’de başarılı olmasının sebebi odur. Sonra millî takıma alındı Naim. Kamplara gitti hep. Kamplardan Dünya ve Avrupa Şampiyonasına gitti.”

Naim Süleymanoğlu, ilticasından önce Bulgar hükûmetinin ve Bulgar halkının gurur duyduğu ve desteklediği bir isimdi. Buna karşın Türk olduğu için her zaman çeşitli sorunlar yaşamıştır:

“Bulgaristan’da çok seviliyordu. Zaten öğretmeni de Bulgar’dı. Sevmelerinin sebebi ise Bulgaristan’ın adını duyurdu, bir yere getirdi onları ama her şeye rağmen Türk ve Müslüman olması sorundu. Bulgarlar için güçlü. Kazandığı her şeyde para alıyorlardı.” (Engüler)

Naim Süleymanoğlu, Bulgaristan’da kazandırdıkları sayesinde seviliyor, benimseniyor ve el üstünde tutuluyordu:

“Bulgarların da kahramanıydı. Mesela Bulgaristan’da en lüks araba ne ise makam arabası gibi, Naim’e hemen onu tahsis ederlerdi. Sofya’da lüks bir apartman daireleri vermişlerdi. Bütün imkânlar açtı ona. Naim’le birlikte ‘Bakın biz Türk bile olsa önem veriyoruz sporculara’ imajı yaratmaya çalışıyorlardı. Tabii biraz kıskançlık da vardı. Keşke Bulgar olsaydı diyorlardı.” (Şadan)

Naim’e bir yandan sahip çıkar bir tavır içinde olmalarına rağmen onun içten içe Türk olmasına içerleyen Bulgarların aklından geçenlerin farklı olduğu biliniyordu: *“Türk olduğu için içlerinde hep bir şey vardı. Çok iyi çocuk ama Türk derlerdi hep.”* (Cihangir)

Naim Süleymanoğlu, dünyada çeşitli başarılar kazanmasına rağmen Bulgaristan’da sistematik bir ayrımcılığa uğramıştır. Çok geçmeden tüm azınlıklara uygulanan asimilasyon politikası sonucunda kendisini ve ailesini de etkileyen birtakım uygulamalar ve yasaklar getirilmiştir: *“[Naim’in] Bulgaristan’da kalmasını çok istediler, çok sahiplendiler ama sonra isim değişikliği ile herkese davrandıkları gibi davrandılar.”* (Engüler) Azınlıklara ayrımcı politikalar uygulayan Bulgar hükûmeti, ünlü bir sporcu olduğu için onu zaman zaman propaganda için medyada kullanmış, hatta onun Türkleri isim değiştirmeye ikna etmesini beklemiştir. Kaynak kişilerden Şadan, o yıllarda yaşananları şöyle aktarmıştır: *“Naim’in de adını değiştirmeye çalıştılar, ‘Naum Şalamanov’ yaptılar. Dediler ki bakın Naim bile adını değiştirdi, siz de değiştirin. Daha çocuktuk küçüktük, televizyonda yazılar okutulardı zorla ama biz bilirdik zorla okuttuklarını. Daha 15-16 yaşında ne yapalım? Yani o televizyona çıkıp bir şey dese de herkes bilirdi çocuğun fikri olmadığını.”*

Bulgaristan Türkleri, Naim’i propaganda için televizyonda görse de onun asıl düşüncesine içten içe şahitlik ediyorlardı: *“Bir gün Todor Jivkov Naim’i aldı karşısına ‘Naum’, dedi. Todor Jivkov ile konuşuyorlar. Jivkov, onun başarılarını tebrik ediyor, devamını istiyordu. O da gülümsüyor. Biz de dedik yahu bu ne yapmaya çalışıyor, niye çıkıyor Jivkov’un yanına ama anladık sonra. Naim de iltica etmeden önce Bulgarların güvenini kazanmaya çalıştı. Her şeyi kabul etmiş gibi yaptı ki kaçabilsin, helal olsun büyük adammış kaçtı gitti.”* (Cemal)

Jivkov’un “Naum” demesi boşa değildir. İlk isim değişikliği girişimi halkın tepkisiyle ertelense de bir yıl sonra Naim Süleymanoğlu’nun adı “Naum Şalamanov” olmuştur. Televizyonda Başbakan Naim’e sahip çıkmış gibi görünse de Türk olduğu için dışlanıyordu: *“Naim şampiyon oldu. Sofya’da takıma karşılaştılar. Sonra Naim Kırcaali’ye geldi. Kırcaali’de karşılayan olmadı. Basın yok, kimse yok. Biz de dedik ki nasıl şampiyon hayret! Sonra öğrendik ki Türk olduğu için karşılanamışlar.”* (Cihangir)

Bu asimilasyon politikalarından kurtulmak isteyen Naim, Türkiye’ye kaçmak için doğru zamanı bekliyordu: *“Naim’i göçe iten şey bu asimilasyon, baskılar, millî duyguları. Amerika bile istedi ama gitmedi. Ben Türkm, Türkiye’ye gideceğim dedi.”* (Çağatay)

Süleymanoğlu için beklediği doğru zaman, 1986 Dünya Halter Şampiyonası olmuş, Melbourne’daki etkinlik sırasında Türkiye büyükelçiliğine sığınmış, Turgut Özal devreye girmesiyle Türkiye’ye iltica etmiş ve getirilmiştir. Türkiye’ye kavuşan Naim Süleymanoğlu, 1988 yılından itibaren artık Türkiye adına uluslararası müsabakalara katılmaya başlamıştır.

2.2. Naim Süleymanoğlu'nun Türkiye'ye İlticasına Tepkiler

Naim Süleymanoğlu'nun ilticasına ilişkin Bulgaristan hükûmetinin ve Türk azınlığın tepkileri doğal olarak farklı olmuştur. Bulgaristan hükûmeti, Naim'in kaçıışını kabullenememiş ve büyük bir hayal kırıklığına uğramıştır:

"Türkler için çok sevindiriciydi ama Bulgarlar şok oldu. Bütün olaylar ortaya çıkacak diye düşündüler. Bunu beklemezdik ondan, ne zoru vardı bizimle dediler. Elinde her şeyi vardı. Burada herkes onu seviyor neden bunu bize yaptı dediler. Hayal kırıklığına uğradılar." (Cihangir)

Naim'in firarını ihanet olarak kabul eden Bulgarlar, bir süre olayı gizlemiştir: *"Bulgarlar kaçıışını kabullenemedi. Yok, öyle bir şey, yarışma var oraya gönderdik dediler ve gizlediler. Sonra haber geldi, öğrendik zaten kaçtığını."* (Engüler)

Bulgar hükûmetinin beyanlarına rağmen Naim, televizyonda kendisinin kaçtığını bizzat açıklamıştır. Bulgarlar için büyük bir hezimet olan Naim'in ilticası Bulgaristan Türklerinde büyük sevinç, umut ve kutlamayla karşılanmıştır: *"Biz anladık kendisinin kaçtığını, resmen bayram ilan ettik. Anneannem kolaç [lokma veya hamur işi] yaptı dağıttı millete. Çok sevindik. Kahraman oldu bize. Zaten ortalık kaos oldu hemen."* (İlker)

Naim'i Türk istihbaratının kaçırdığını iddia eden Bulgarlar, Naim Türkiye'ye gittikten sonra ailesine zor günler yaşatmıştır: *"Annesi babası çok çekti kaçınca. Hep sorguya aldılar."* (Semih)

Bulgarların bu tepkileri ve acısını Naim'in ailesinden çıkarma girişimleri Naim'i geri getirememiş, Naim anavatan adına birçok rekor kırmıştır.

2.3. Bulgaristan Türkleri İçin Naim Süleymanoğlu'nun Anlamı ve Önemi

Bulgaristan Türklerinin anılarında Naim Süleymanoğlu'nun yerini ve anlamını değerlendirdiğimizde gurur, takdir, imrenme, kahraman, dev gibi duyguların ve sıfatların hâkim olduğu görülmektedir. Özellikle asimilasyon yıllarında Naim Süleymanoğlu Bulgaristan'da yaşayan Türk azınlık için büyük bir umut, gurur kaynağı ve kahraman olmuştur. Tanıklardan İlker, Naim'in kendileri için anlamını şöyle tarif etmiştir:

Naim denilince aklıma kahramanlık, özgürlük geliyor. Naim bizim kahramanımız, gururumuz. Onun Birleşmiş Milletler'de yaptığı konuşma sayesinde göç başladı. Tüylerim diken diken oldu. 'Siz kişinin hayatını alırsınız ama adını alamazsınız'⁷⁵ diyordu. Biz gurur duyuyorduk. Naum diye kabullenmedik, Naim diye kabullendik biz.

Bir başka kaynak kişi Engüler ise Naim'in kendileri için öncü rolünü şöyle anlatmıştır:

Kaçışı bütün Türklere örnek oldu. Bize bir gücü, kuvvetti. Bulgaristan'da yaşadıklarımızı anlattı. Biz de umutlandık, dedik Naim burada, Türkiye başkanı bize yardım edecek. Bir devrin başlangıcıydı. Yaşlılarının büyüklerinin hepsinin hayatını değiştirdi. Bir insanın adını değiştirmesi kadar kötü bir şey yok. Tek çaremiz Türkiye idi. Bizi o duyurdu dünyaya."

Naim'i "kapalı olan Türkiye'nin kapılarını açan kişi" ve "hepimizin kahramanı" olarak tanımlayan Şadan, onun yarattığı etkiyi ve sonuçları şöyle özetlemiştir:

Çok küçük yaşta büyük başarılar elde etti. Büyük rekorlar kırdı. Bulgaristan'daki herkes takip ederdi. Benim de uzaktan görmüşlüğüm var. Bulgaristan'da çok ünlüydü. Özel korumaları bile vardı. Biliyorsunuz kapılar kapalıydı. Türkiye'ye gelmek imkânsızdı. Naim bize kapıları açtı. Bulgaristan Türklerinin büyük kahramanı oldu."

Aynı şekilde Semih, *"Naim denilince aklıma yücelik geliyor. Dev bir adam geliyor. Bize can veren bir kardeşimiz. Benim için kahramandı."* diyerek onun kendileri için ne anlama geldiğini açık bir şekilde vurgulamıştır. Kaynak kişilerden Kübra, onun çok sevilen bir karakter olmasına vurgu yaparken Cemal, Türklük için neleri reddettiğini şöyle anlatmıştır: *"Onun Bulgaristan'da her şeyi vardı. Hiçbir şeye ihtiyacı yoktu. Çok zengin olabilirdi ama içindeki Türklük duygusunu, millî duygusunu seçti. Parayı pulu bırakıp 'Ben Türküm Müslümanım', dedi."*

⁷⁵ Kaynak kişinin vurgu yaptığı konuşmanın ilgili bölümü şöyledir: "Eviniz, işiniz, hatta sevdiklerinizi kaybedebilirsiniz ama bir insanın hayatında kaybedebileceği en son şey kimliğidir. Bulgaristan'da yaşayan iki milyon Türk'ün isimleri değiştirildi. İşkence, zulüm gördüler. Bizim tek isteğimiz, evrensel insan haklarından, her bir dünya vatandaşı gibi faydalanalım. Doğduğumuz topraklarda, sahip olduğumuz kimliğimizle özgürce yaşamaktır. Bulgaristan Komünist Partisi bunu sağlayamıyorsa, o yerlerde yaşayan halkımızın, Anavatan'a Türkiye topraklarına dönmesine izin versin. Ben Naim Süleymanoğlu, bugün ve bundan sonra kırdığım her rekorun ardından, kazandığım her madalyanın peşinden, Özgürlük, Özgürlük diye haykıracağım. Bunu sadece zulme uğramış Türk halkı için değil, insan hakları elinden alınmış her insan için..." Star Gazetesi, "Naim Süleymanoğlu BM konuşması: Naim Süleymanoğlu Birleşmiş Milletler Konuşması". 12 Ağustos 2020.

SOYA DÖNÜŞÜN GÖLGESİNDE 1989 BULGARİSTAN GÖÇMENLERİNİN ANILARINDA NAİM SÜLEYMANOĞLU

Görüldüğü gibi, Bulgaristan Türkleri için Naim adeta millî bilinci ateşleyen bir kahraman olarak zihinlerde ve anılarda yer edinmiştir.

2.4. Naim'in Müsabakaları

Bulgaristan Türkleri, Naim Süleymanoğlu'nun müsabakalarını sıkı bir şekilde takip etmişlerdir. Köyde yaşayanlar bir araya gelerek müsabakaları takip etmiştir: *"Köydeki Türkler bir arada izlerdi. Mesela dedemin evine toplanırlardı komşular. Hep birlikte destekliyorduk. O başarınca hepimiz coşuyorduk, sürekli 'Bravo bravo!' diye bağıryorduk içten bir haykırıyla."* (İlker)

Şehirde yaşayanlar ise kendi evlerinde televizyondan Naim'in müsabakalarını izlemişlerdir: *"Ailece bir arada izlerdik. Bulgaristan'ı temsil ediyordu ama Türk'tü. Biz de gururlanıyorduk bu yüzden. Bize umut oluyordu."* (Engüler)

Televizyondan izleyenlerin dışında müsabakaları radyodan takip edenler de olmuş, Türkiye'ye iltica ettikten sonra yayın kesintileri yaşanmıştır: *"Radyolardan televizyonlardan dinliyorduk. Tabii Türkiye'ye kaçtıktan sonra yayınları kesmeye başladılar ama biz anten kurup izlemeye çalışırdık. Bazen gece 4'e kadar uyumadan izlerdik müsabakaları."* (Şadan)

Diğer yandan Bulgaristan sınırları içerisinde yapılan müsabakalarda salonları genelde Türklerin doldurmuş ve büyük bir coşku içinde izlendiğini tanıklar şu şekilde aktarmıştır: *"Spor salonunu genelde Türkler doldururdu. O çıkınca herkes ayağa kalkardı coşardı. Görünce gururlanıyoruz tüylerimiz diken diken oluyor. Hemen çıkmazdı, birinci halteri kaldırmazdı. Hafif gelirdi ona. İkinciyi üçüncüyü beklerdi. O çıktığında herkes Naim Naim diye bağırdı."* (Cihangir)

Bizim şehrimize maça geldiğinde ameliyatlıydım ama yine de maça gittim. Eşim almış biletleri 1. sıraya. Adını anons ediyorlar tam bağıracam, eşim dedi ki 'Her yer gazete dolu sakın bağırma.' 86 yılında [1986] bir metre önümdeydi, dünya rekorunu kırdı gözümün önünde. Herkes çığlık çığlığaydı. Bulgarlar da çok seviyordu başarılarından ötürü. (Kübra)

Hem Bulgaristan'da hem de Türkiye'de yaşadığı yıllar boyunca Naim Süleymanoğlu, Bulgaristan Türklerinin simge ismi olarak televizyondan, radyodan ve tribünlerden sıkı bir şekilde takip edilmiş ve desteklenmiştir.

2.5. Naim Süleymanoğlu'nun Türkiye Yılları ve Halter Sporuna Katkıları

Naim Süleymanoğlu'nun Türkiye'ye ilticasından sonra da Bulgaristan Türkleri onu takip etmeye devam etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, ilticasından sonra ona her türlü desteği sağlamıştır: *"Devlet destekledi hep. Amerika almak istedi ama o kabul etmedi."*⁷⁶ Gördüğü desteğin hakkını veren Naim Süleymanoğlu, halter sporuna önemli katkılar sunmuştur: *"Naim geldiğinde Türkiye'de halter diye bir şey yoktu. Türkiye'nin adını o duyurdu dünyaya. Halteri başlattı, geliştirdi. Hatta Time dergisine çıktı [Everybody Wins] adını yazdırdı."* (Şadan)

Naim Süleymanoğlu'nun haltere kazandırdığı ivme kaynak kişiler tarafından yoğun bir şekilde ifade edilmiştir. Bunun yanında taşıdığı misyonla özellikle çocuklara fazlasıyla örnek olmuştur:

"Biz de çocukken ona özenirdik ağır kaldırmaya çalışırdık onun gibi hem Bulgar çocuklarını hem bizi etkiledi." (İlker)

"Çocuklar hep özenirdi ona. Böyle kaslarına bakıyorlardı, Naim gibi olduk diyorlardı. Saçını üflemesini taklit ediyorlardı." (Semih)

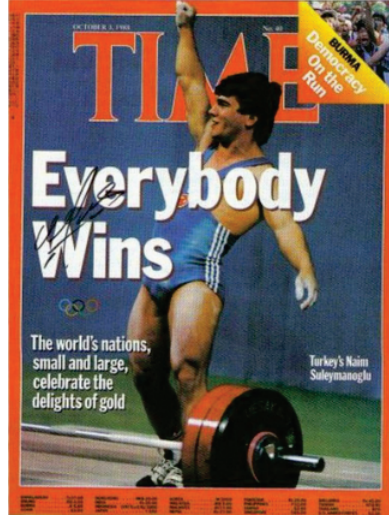
"Buraya gelince de takip ettik. Türkiye'yi büyük yerlere taşıdı, çocuklara hep örnek oldu." (Engüler)

Kaynak kişilerin anlattığı gibi Naim Süleymanoğlu, Türkiye'ye iltica ettikten iki yıl sonra 1988 Seul Olimpiyatları'nda Türkiye'ye halterde ilk altın madalyasını kazandırmış⁷⁷ ve başarısı Time dergisinde kapak olmuştur.⁷⁸

⁷⁶ Naim Süleymanoğlu'na Amerikan Başkanı Ronald Reagan'ın vatandaşlık teklifine ilişkin haber için bkz. Yeni Mesaj, "ABD Vatandaşlığını Teklifini Reddetti", 17 Kasım 2022.

⁷⁷ Taşpınar, age, s. 18.

⁷⁸ Naim Süleymanoğlu'nun Time Dergisi'ne kapak olarak seçilme sürecinde yaşananlar için bkz. Yiğiter Uluğ, "Bir Kapaktan Fazlası", *Socrates*, 1 Aralık 2017.

Fotoğraf 2. Time Dergisinin Kapağında Naim, Everybody Wins, 26 Eylül 1988

2.6. Naim Süleymanoğlu'nun Hastalığı ve Ölümü

Naim Süleymanoğlu'nun hastalık süreci ve ölümü Bulgaristan Türklerini derinden etkilemiş ve üzmüştür. Bir kahramanı kaybetmenin acısını nasıl yaşadıklarını şöyle anlatmışlardır:

“Duyduk hastalanmış, çok üzüldük, hayal kırıklığına uğradık. Büyük başarılı insan genç yaşta gitti. Türkiye'ye daha çok katkısı olabilirdi. Hemşerimiz genç yaşta öldü, üzüldük.” (Şadan)

“Çok üzüldük, yıkıldık. Çok erken gitti. Cenazesine gidemedik. Rakibi bile geldi Yunanistan'dan⁷⁹ cenazesine.” (Semih)

Naim Süleymanoğlu'nu anılarında ve gönüllerinde yaşatan Bulgaristan Türkleri, 2017 yılında Kırklareli'nde 89 göçünün simgesi olarak vefat eden halter efsanesinin bir heykelini yaptırmışlardır. Her yıl ölüm yıldönümünde heykeli başında anma töreni düzenlenmektedir: *“Kırklareli'ndeki göçmen mahallesinde bir heykeli var. Bir sokakta ismi var.”* (Engüler)

Ölümüyle başta Bulgaristan Türkleri olmak üzere tüm Türkiye'yi yasa boğan Naim Süleymanoğlu'nun nasıl bir karakter ve kişiliğe sahip olduğunu kendisini yakından tanıyan Remzi'nin ifadelerinde detaylı bir şekilde görmek mümkündür:

Öyle bir iz bıraktı ki dünyaya ve bize. Önceden de anlatıyorlardı nasıl biri olduğunu ama kendim tanyınca anladım. Böyle iyi biri olamaz. Fotoğraf çekirtmek isteyenlere, konuşmak isteyenlere hiç kötü davranmazdı. Hep yüzü gülüyordu. Öyle mütevazıydı ki kimseyi kırmazdı, sesini yükseltmezdi. Kimseyi geri çevirmezdi, her isteği yerine getirmek isterdi. Korumalarına bile demezdi, herkes kolayca yaklaşırdı yanına. Sohbet etme şansımız oluyordu. Naim deyince biz geliyoruz aklımıza, her şey onun sayesinde oldu. Sanki yaradılışı Türkler içindi, bizim için yapamayacağı şey yoktu. Milletine âşıktı resmen. Yıllar sonra bile Bulgaristan'da mücadeleye devam ediyordu, seçimlerde gelip çalışıyordu. Hastalanana kadar hep mücadele verdi, her toplantıya geldi, her seçimde çalıştı...

Ölümünden sonra da unutulmayan ve halen güzel sözlerle anılan Naim Süleymanoğlu, özellikle Bulgaristan Türkleri için çok özel bir yere sahiptir.⁸⁰

SONUÇ

Naim Süleymanoğlu, Bulgaristan Türklerinin kolektif hafızasında ve millî kimliğinde derin izler bırakmış bir figürdür. Süleymanoğlu'nun başarıları, sadece halter dünyasında Bulgaristan'ın adını uluslararası arenada duyurmasıyla sınırlı kalmamış, aynı zamanda Türk kimliğini koruma mücadelesinin de bir sembolü olmuştur. Bulgaristan Türkleri, Naim Süleymanoğlu'na "Cep Herkülü", "Kapıkulenin Anahtarı", "Büyük Küçük Dev Adam"

⁷⁹ Uğur Karakullukçu, “En İyisi Onlardı”. *Socrates*, 1 Aralık 2017.

⁸⁰ Naim Süleymanoğlu'nun başarılarına ve yaşadıklarına şahitlik eden isimlerle yapılan görüşmeler için Atahan Altınordu, “Dünyayı Kaldıran Adam”. *Socrates*, 1 Nisan 2015.

SOYA DÖNÜŞÜN GÖLGESİNDE 1989 BULGARİSTAN GÖÇMENLERİNİN ANILARINDA NAİM SÜLEYMANOĞLU

gibi unvanları layık görmüştür. Bu unvanlar hem spordaki başarıları hem de Bulgaristan Türklerinin yaşamış olduğu zorlu süreçte onların moral ve direniş kaynağı olmasıyla ilgilidir.

Naim Süleymanoğlu'nun Bulgaristan yıllarında elde ettiği zaferler Bulgar hükümetinin gurur kaynağı olmasına rağmen, Türk ve Müslüman kimliği sebebiyle sistematik bir ayrımcılığa maruz kalmıştır. Yaptığımız sözlü tarih görüşmelerinde kaynak kişiler, Bulgar hükümetinin Süleymanoğlu'nu bir propaganda aracı olarak kullandığını, ancak Türk kimliğine yönelik baskıların hiçbir zaman tamamen sona ermediğini vurgulamışlardır. Bulgar hükümetinin Türkler üzerindeki asimilasyon politikaları, Süleymanoğlu'nun adını "Naum Şalamanov" olarak değiştirmesiyle zirveye ulaşmıştır. Naim Süleymanoğlu'nun bu süreçteki farkındalığı ve sessiz direnişi, Bulgaristan Türklerinin gönlünde özel bir yer edinmesini sağlamıştır.

Özellikle Naim Süleymanoğlu'nun 1986'da Türkiye'ye ilticası, Bulgaristan Türkleri için bir dönüm noktası olmuştur. Bulgar hükümeti için büyük bir hayal kırıklığı olan bu iltica, Bulgaristan Türkleri tarafından Türk kimliğine bağlılığının ve asimilasyon politikalarına karşı direnişinin somut bir hamlesi olarak büyük bir sevinçle karşılanmıştır. Süleymanoğlu'nun Türkiye adına uluslararası müsabakalarda kazandığı madalyalar ve kırdığı dünya rekorları, Türk halkı için büyük bir moral kaynağı olurken, Bulgaristan Türkleri için de millî kimliğin güçlenmesine katkı sağlamıştır. Türkiye'de halter sporunun gelişimine öncülük eden Süleymanoğlu, sporcu kişiliğiyle genç kuşaklara halteri sevdirmiş ve örnek olmuştur.

Başarılarıyla dünyaca ünlü bir sporcu olan Naim Süleymanoğlu'nun hastalığı ve erken yaşta ölümü Bulgaristan Türklerini derin şekilde üzmüştür. Süleymanoğlu'nun ölümünden sonra onu bir kahraman olarak anmaya devam ederek onun mirasını yaşatmak için çeşitli anma etkinlikleri düzenlemiştir. 2017 yılında Kırklareli'nde yapılan heykeli ve her yıl düzenlenen anma törenleri, Süleymanoğlu'nun Bulgaristan Türkleri ve Türkiye halkı için ne kadar önemli bir figür olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak asimilasyon politikalarına karşı verilen mücadelenin bir simgesi olan Süleymanoğlu'nun mirası Bulgaristan Türklerinin gönlünde yaşamaya devam edecektir.

EXTENDED SUMMARY

Introduction

The Turkish presence in the Balkans, which began with the Ottoman Beylik's first crossing into the region in 1344, was solidified in 1393 during the reign of Sultan Bayezid I with the capture of Turnovo, the capital of the Second Bulgarian Kingdom and continued for centuries. During this period, Muslims and non-Muslims coexisted, with the latter only expected to pay specific taxes. The Orthodox Church and traditional village administrations managed religious matters and the daily lives of Christian communities. Under Ottoman rule, the state neither enslaved its subjects for 500 years nor restricted their rights and freedoms, allowing them significant autonomy. This structure and governance remained essentially unchanged until the French Revolution. However, from the late 17th century to the early 18th century, the Russian Tsar Peter the Great's vision of expanding Russia to the warm seas via Istanbul and the straits became the primary objective of subsequent Russian governments and regimes. This ambition fueled animosity and hostility toward the Ottomans, as Russia sought to incite Europe against the Ottoman Empire. The wave of nationalism initiated by the French Revolution (1789–1799) soon spread across Europe, influencing many. Simultaneously, Russia used Pan-Slavist propaganda to indoctrinate Bulgarian youth in Russian schools, fostering Slavic nationalism. Russian incitement led to uprisings in Nish, Vidin, and Turnovo between 1841 and 1856, which the Ottomans could not entirely suppress. In response to the suppression of the Bulgarian uprising in 1876 by the Ottoman Empire, Russia entered into new agreements with the Ottomans. Having prepared for conflict and determined to implement its Pan-Slavist policy, Russia declared war on the Ottoman Empire. In the 1877–1878 Russo-Turkish War (the 93 War), Russia defeated the Ottomans and signed the Treaty of San Stefano (March 3, 1878). By establishing an autonomous Bulgarian Principality, this treaty sought to place the Balkans under Russian control and disrupt the existing political balance, leading other European powers, led by Britain, to oppose it. Consequently, the Treaty of Berlin (July 13, 1878) was signed, granting autonomy to the Bulgarian Principality.

The Treaty of Berlin outlined the rights of Muslim Turks living in Bulgaria, ensuring that minorities in the region, regardless of religion, would enjoy equal rights. These rights included freedom of religion, choice of occupation, and artistic expression. Despite these guarantees, approximately one million people were forcibly displaced from the Balkans during the 93 War, reducing the Turkish population in Bulgaria to a minority. Thirty years later, Bulgaria declared its independence in Turnovo in 1908. The Ottoman Empire recognized this independence through the Istanbul Protocol, signed in 1909. During this period, agreements ensured the preservation of Turkish-Islamic heritage in Bulgaria, with Bulgaria committed to providing both material and moral support and guaranteeing equal rights for Turks and Bulgarians. However, despite these agreements, successive Bulgarian governments frequently violated minority rights. After 1944, under the communist regime,

these violations intensified, reaching a peak during the leadership of Todor Zhivkov of the Bulgarian Communist Party. Between 1984 and 1989, under the "Revival Process" policy, cultural and religious rights, particularly of the Turkish minority, were severely restricted, including bans on speaking Turkish and holding religious ceremonies, weddings, and circumcision rituals. The increasing oppression led to protests and resistance by the Turkish community, with Naim Süleymanoğlu emerging as a symbol of this resistance. In 1986, during the Olympics in Australia, Süleymanoğlu sought refuge at the Turkish consulate, expressing his desire to seek asylum. He was brought to Ankara's Mürted Military Airport via London on Turgut Özal's private jet. After arriving in Turkey, he held his first press conference in December 1986, where he detailed the events, stating, "They want to turn Turks into Bulgarians." These events became a symbolic turning point that paved the way for the migration of Bulgarian Turks to Turkey and significantly influenced subsequent waves of migration (Big Excursion) in the following years.

Methodology

The memories of Bulgarian Turks regarding Naim Süleymanoğlu's asylum process and subsequent events have not been adequately studied. Addressing this gap, the present research aims to explore how Naim Süleymanoğlu is remembered in the collective memory of Bulgarian Turks from a historical perspective. Oral history interviews were conducted with individuals who migrated to Turkey in 1989 to gather information and recollections about Süleymanoğlu's life in Bulgaria, his sports career, his asylum process, and his life in Turkey. Participants, aged between 47 and 80, came from various professions, including human resources managers, teachers, workers, freelancers, retirees, association leaders, and doctors. They had emigrated from Varna, Dobrich, Kardzhali, Targovishte, and Haskovo and currently reside in Tekirdağ, Kırklareli, and Kocaeli. Snowball sampling was used to reach these individuals. To protect privacy, pseudonyms were used for all but one participant, who consented to using their real name.

Results and Conclusion

Despite the victories Naim Süleymanoğlu achieved during his years in Bulgaria, which brought pride to the Bulgarian government, he faced systematic discrimination due to his Turkish and Muslim identity. Oral history interviews revealed that while the Bulgarian government used Süleymanoğlu as a propaganda tool, it never entirely ceased its oppression of his Turkish identity. These assimilation policies culminated in the forced renaming of Süleymanoğlu as "Naum Shalamanov." Süleymanoğlu's awareness and quiet resistance during this period earned him a special place in the hearts of Bulgarian Turks. His asylum in Turkey in 1986 marked a turning point for the Turkish community in Bulgaria. While the asylum was a significant blow to the Bulgarian government, it was celebrated by Bulgarian Turks as a symbolic act of defiance against assimilation policies. Süleymanoğlu's achievements for Turkey in international competitions, including numerous medals and world records, served as a source of pride for the Turkish nation and strengthened the national identity of Bulgarian Turks. As a pioneer in Turkish weightlifting, Süleymanoğlu inspired younger generations and contributed significantly to the sport's development in Turkey. His illness and untimely death deeply saddened the Bulgarian Turkish community, which continues to honor his memory through commemorations and events, including a statue erected in Kırklareli in 2017. In conclusion, Naim Süleymanoğlu's legacy as a symbol of resistance against assimilation policies remains alive in the collective memory of Bulgarian Turks.

KAYNAKÇA

ACAROĞLU, M. Türker, "Bulgarlar Yine "Türk Himayesi" İstiyor". *Belleten*, S. 54/209, 1990, ss. 331-346. <https://doi.org/10.37879/belleten.1990.331>

AUGUSTYN, Adam, "Naim Süleymanoğlu". *Britannica Encyclopedia*, 14 Kasım 2024, <https://www.britannica.com/biography/Naim-Suleymanoglu>

ALP, İlker, "Balkan Savaşları'nda Türk ve İslâm Dünyasından Gelen Yardımlar", *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, S. 7/2, 2020, ss. 273-309.

ALTINORDU, Atahan, 2015, "Dünyayı Kaldıran Adam". *Socrates*, 1 Nisan 2015, <https://socratesdergi.com/yazi/dunyayi-kaldiran-adam> 12.10.2024 sa. 18:30.

ATASOY, Emin, *Bizden Olan Ötekiler Asimilasyon Kıskaçında Bulgaristan Türkleri*, MKM Yayıncılık, Bursa 2011.

**SOYA DÖNÜŞÜN GÖLGESİNDE 1989 BULGARİSTAN GÖÇMENLERİNİN ANILARINDA
NAİM SÜLEYMANOĞLU**

BALKAN GÖÇMENLERİ KÜLTÜR VE DAYANIŞMA DERNEĞİ (BAL-GÖÇ), “Naim Süleymanoğlu (1967-2017)”. 13 Ekim 2023”. <https://balgoc.org.tr/naim-suleymanoglu-1967-2017.htm> 12.10.2024 sa. 16:00.

CRESWELL, John W., GUETTERMAN, Timothy C., *Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research*, Pearson, New York, 2019, s. 143.

DAYIOĞLU, Ali, *Toplama Kampından Meclise*, İletişim Yayınları, İstanbul 2005.

DEMİR, Selçuk, “XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Tırnova Şehri (Demografik Durum, Sosyal ve Ekonomik Hayat)”, *Journal of International Eastern European Studies*, S. 2/1, 2020, ss. 42-60. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1163743>

DEMİRHAN, Hasan, “Bulgaristan Türklerine Uygulanan Zorla İsim Değiştirme Kampanyası ve Türk Basını (Aralık 1984-Mart 1985)”, *Rumeli DE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, C. 17, 2019, ss. 252-272. <https://doi.org/10.29000/rumelide.656753>

DEMİRHAN, Hasan, “Bulgaristan’ın Asimilasyon Politikalarına Karşı Alvanlar (Yablanovo) Direnişi”, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları (DEA)*, S. 20/20, 2019, ss. 397-413. <https://doi.org/10.30767/diledeara.635567>

DEMİRHAN, Hasan, “Sözlü Anlatımlarla 1984-1989 Yılları Arasında Bulgaristan’da Türklere Uygulanan Asimilasyon Politikaları”, *Rumeli DE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, C. 16, 2019, ss. 324-342. <https://doi.org/10.29000/rumelide.619020>

DEMİRHAN, Hasan, *Belene Adası (1984-1986): Bir Kültürel Soykırım, Fiziksel ve Psikolojik Şiddet Kampı*. İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2020.

DERİN, Murat, “Bir Milleti Omuzlayan Adam: “Naim SÜLEYMANOĞLU”. Rumeli Balkan Stratejik Araştırmalar Merkezi (RUBASAM), 18 Kasım 2020. <https://www.rubasam.com/bir-milleti-omuzlayan-adam-naim-suleymanoglu.html> 21.10.2024 sa. 17.00.

EFE, Haydar, “Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye’de Yaşanan Göçler ve Etkileri”. *Sosyal Bilimler Metinleri*, C. 1, 2018, ss. 16-27. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/468049>

EROĞLU, Hamza, “Türk-Bulgar İlişkileri ve 18 Ekim 1925 Tarihli Dostluk Andlaşması”, *Belleten*, C. 51, 1987, ss. 1339-1348. <https://doi.org/10.37879/belleten.1987.1339>

ERSOY HACISALİHOĞLU, Neriman, “1984-1985 İsim Değiştirme Meselesi ve Uygulamaları”, *Bulgaristan’da 1984-1989 Azınlık Politikaları ve Türkiye’ye Zorunlu Göç* Ed. Neriman Ersoy Hacısalihoğlu, Mehmet Hacısalihoğlu, Yıldız Teknik Üniversitesi Balkan ve Karadeniz Araştırmaları Merkezi (BALKAR), Balkanlar Medeniyet Merkezi (BALMED), İstanbul 2012, ss. 171-198.

GENCER, Ali İhsan, “Ayastefanos Antlaşması”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 4, İstanbul, 1991, s. 225. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ayastefanos-antlasmasi> 20.10.2024 sa. 20.35.

GENCER, Ali İhsan, “Berlin Antlaşması”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 5, İstanbul, 1992, ss. 516-517. <https://islamansiklopedisi.org.tr/berlin-antlasmasi> 20.10.2024 sa. 20.30.

HÜRMERİÇ ALTUNSÖZ, İrmak, KOÇAK, Settar, “Olimpiyat Oyunları’nda Sporcu Devşirilmesi”, *Spor Bilimleri Dergisi*, 28/3, 2017, ss. 115–127. <https://doi.org/10.17644/sbd.360974>

İNAL, Rahşan. “Bizim Şampiyonumuz”: Spor, milliyetçilik ve millî kimlik”. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 23/4, 2023, ss. 1565-1596.

İNALCIK, Halil, “Türkler ve Balkanlar”. *Bal-Tam Türklük Bilgisi Dergisi*, C. 3, Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi, Prizren 2005, ss. 20-44. https://turkoloji.cu.edu.tr/GENEL/halil_inalcik_turkler_ve_balkanlar.pdf

JELAVICH, Barbara, *Balkan Tarihi 1: 18. ve 19. Yüzyıllar*, Küre Yayınları, İstanbul 2020.

JELAVICH, Barbara, *Balkan Tarihi 2: 20. Yüzyıl*, Küre Yayınları, İstanbul 2019.

JIVKOVA, Lyudmila Todorova, *Çağdaş Sosyalist Kültür*, Çev. Işık Başarman, Tan Yayınları, Ankara 1977.

KARAKULLUKÇU, Uğur, “En İyisi Onlardı”. *Socrates*, 1 Aralık 2017. <https://socratesdergi.com/yazi/en-iyisi-onlardi> 12.10.2024 sa. 15.40.

KAYIRAN, Mehmet, “Milliyetçilik Akımının Balkanlar’daki Gayrimüslim Unsurlar Üzerindeki Etkisi (1789 – 1875)”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi*, S. 2/5, 2019, ss. 71-97. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/837362>

KÖSE, Osman, “Bulgaristan Emareti ve Türkler (1878-1908)”, *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 1/1, 2006, ss. 259-302, <https://arastirmax.com/en/system/files/dergiler/79199/makaleler/1/2/arastirmax-bulgaristan-emareti-turkler-1878-1908.pdf>

LÜTEM, Ömer Engin, “1984–89 Dönemi Türkiye’nin Bulgaristan Politikası ve 89 Göçü, *89 Göçü Bulgaristan’da 1984-1989 Azınlık Politikaları ve Türkiye’ye Zorunlu Göç*, Ed. Neriman Ersoy Hacısalıhoğlu, Mehmet Hacısalıhoğlu, Yıldız Teknik Üniversitesi Balkan ve Karadeniz Araştırmaları Merkezi (BALKAR), Balkanlar Medeniyet Merkezi (BALMED), İstanbul 2012, ss. 137-169.

LÜTEM, Ömer Engin, *Türk-Bulgar İlişkileri 1983-1989 Cilt I*, ASAM Yayınları, Ankara 2000.

ÖZAYTEN, Güneş, “Türk Sinemasında Biyografik Filmlere Bir Örnek: ‘Naim’ Filmi ve Bulgar Türkleri”, *Balkanlarda Siyasal, Kültürel ve Ekonomik Gelişmeler*, Ed. Levent Doğan, Sedef Zeyrekli Yaş, Müge Atakan, Trakya Üniversitesi Matbaası, Edirne, 2023, ss. 271-287.

ÖZTAŞ, Sezai, DEMİR, Sevilay, “1989 Yılı Bulgaristan’dan Zorunlu Türk Göçünün Türk TV Dizilerinde Temsili: “Yeniden Doğmak” Örneği”. *Humanitas*, S. 11/INCSOS VIII Özel Sayısı), 2023, ss. 249-272. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3041622>

POSTA GAZETESİ, “Efsane Şampiyon Naim Süleymanoğlu’nun Son Röportajı”. 18 Kasım 2017, <https://www.posta.com.tr/galeri/efsane-sampiyon-naim-suleymanoglu-nun-son-roportaji-1353806/12> 15.10.2024 sa. 19.03.

SABEV, Orlin (SALİH, Orhan), “Osmanlı Sonrası Bulgaristan’da ‘Yeniden Doğuş’ Süreçleri,” *89 Göçü Bulgaristan’da 1984-1989 Azınlık Politikaları ve Türkiye’ye Zorunlu Göç*, Ed. Neriman Ersoy Hacısalıhoğlu, Mehmet Hacısalıhoğlu, Yıldız Teknik Üniversitesi Balkan ve Karadeniz Araştırmaları Merkezi (BALKAR), Balkanlar Medeniyet Merkezi (BALMED), İstanbul 2012, ss. 121-136.

SANDOMIR, Richard, “Naim Süleymanoğlu, 50, Dies; Weight Lifting’s ‘Pocket Hercules.’ *The New York Times*, 22 Kasım 2017. <https://www.nytimes.com/2017/11/22/obituaries/naim-suleymanoglu-50-dies-weight-liftings-pocket-hercules.html> 19.10.2024 sa. 23.30.

STAR GAZETESİ, “Naim Süleymanoğlu BM Konuşması: Naim Süleymanoğlu Birleşmiş Milletler Konuşması”. 12 Ağustos 2020. <https://m.star.com.tr/yasam/naim-suleymanoglu-bm-konusmasi-naim-suleymanoglu-birlesmis-milletler-konusmasi-haber-1564895/> 21.10.2024 sa. 20.21.

ŞİMŞİR, Bilal N., *Bulgaristan Türkleri*, Bilgi Yayınevi, 1986 Ankara.

TAŞPINAR, Tamer, “Naim Cep Herkülü”. Türkiye Halter Federasyonu, Ankara, Temmuz 2019. <https://halter.gov.tr/wp-content/uploads/2020/07/halterkitapcik.pdf> 30.10.2024 sa. 23.24.

TOĞROL, Beğlan, *112 Yıllık Göç (1878-1989)*. Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, Ankara 1989.

SOYA DÖNÜŞÜN GÖLGESİNDE 1989 BULGARİSTAN GÖÇMENLERİNİN ANILARINDA NAİM SÜLEYMANOĞLU

TÜRKİYE HALTER FEDERASYONU, “Naim Süleymanoğlu”, Mart 2020, <https://halter.gov.tr/naim-suleymanoglu/> 10.10.2024 sa. 13.47.

ULUĞ, Yiğiter, “Bir Kapaktan Fazlası”. *Socrates*, 1 Aralık 2017. <https://socratesdergi.com/yazi/bir-kapaktan-fazlasi>. 22.10.2024 sa. 14.00.

YAZAR, Anıl, “Cep Herkülü' Naim Süleymanoğlu: Arkasında Sayısız Rekor Bırakan ‘Türk Süpermen’”. *BBC Türkçe*, 2017, <https://www.bbc.com/turkce/spor-42039678> 24.10.2024 sa. 20.30.

YENİ MESAJ, “ABD Vatandaşlığını Teklifini Reddetti”, 17 Kasım 2022. <https://www.yenimesaj.com.tr/abd-vatandasligini-teklifini-reddetti-H1459560.htm> 23.10.2024 sa. 11:30.

 GTTAD	
Makale Bilgileri:	
Etik Kurul Kararı:	<i>Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 2023-05-25 tarih, 16.00'da yaptığı T2023-1507 sayılı kararıyla makalenin etik olarak uygun olduğuna karar verilmiştir.</i>
Katılımcı Rızası:	<i>Kaynak kişilerden gönüllü katılım onamı alınmıştır.</i>
Mali Destek:	<i>Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.</i>
Çıkar Çatışması:	<i>Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.</i>
Telif Hakları:	<i>Çalışmada görsel kullanılmamıştır.</i>
Article Information:	
Ethics Committee Approval:	<i>The article was deemed ethically appropriate by the Social and Humanities Research and Publication Ethics Committee of Tekirdağ Namık Kemal University, as per decision number T2023-1507, taken on May 25, 2023, 16.00.</i>
Informed Consent:	<i>Informed consent for voluntary participation was obtained from the participants.</i>
Financial Support:	<i>The study received no financial support from any institution or project.</i>
Conflict of Interest:	<i>No conflict of interest.</i>
Copyrights:	<i>No visual materials.</i>